

Vzdelávanie so zameraním na rozvíjanie inkluzívnych postojov pedagógov v rámci medzinárodného projektu INCLUSION4SCHOOLS

AGÁTA CSEHIOVÁ – MELINDA NAGY – ZSÓFIA KOCSIS

Education (Training) with a focus on developing inclusive attitudes of educators in the framework of the international project INCLUSION4SCHOOLS

Abstract

Inclusiveness is a fundamental European value and principle applied at all levels of education, aiming to create equal opportunities in economic, social, and cultural life. Our HORIZON 2020 research team explored this issue in depth, particularly in the context of institutional education, focusing on segregation and inclusion. This study presents our efforts within the framework of the "Inclusion4Schools" project, specifically targeting teacher and future teacher training. The educational program, titled "Let's initiate change together!" 4K – Examples of good practice in education – Communication, critical, creative and community supporting examples of good practice, was oriented towards developing inclusive and communicative attitudes. We evaluate the outcomes and benefits of the training, primarily from the perspectives of participants, including teachers and future teachers. The findings, obtained through a questionnaire-based survey, highlight key aspects of the training's impact and effectiveness. This study presents selected segments of these results.

Keywords: inclusion; education; training; attitude; international project; analysis; results

Subject-Affiliation in New CEEOL: Social Sciences – Education – Higher Education

DOI: 10.36007/eruedu.2025.1.003-017

Teoretický fundament

Inklúzia predstavuje v 21. storočí základnú európsku hodnotu. Je to princíp, ktorý sa má uplatňovať vo všetkých sférach spoločenského života a na všetkých úrovniach vzdelávania (UNESCO a MES Spain 1994). Inklúzia je základom humánneho a demokratického spolužitia a rovnakých práv. Každý človek je plnohodnotným členom spoločnosti, bez ohľadu na to, akých úspechov je schopný. Inkluzívny prístup zabráňuje kategorizácii, čím sa predchádza diskriminácii a vylúčeniu, nakoľko považuje všetkých ľudí za rovnocenných.

Pojem inklúzia bol prvýkrát poňatý ako pojem v oblasti sociálnej politiky. Sociálna inklúzia je proces, ktorý umožňuje ľuďom žijúcim na „periférii“ spoločnosti lepší prístup k ich základným právam a zároveň vyjadriť sa k rozhodnutiam o ich vlastnom živote. Zo sociologického hľadiska sa teda týka všetkých, ktorí potrebujú

takú pomoc a podporu, ktorá im umožní zúčastňovať sa na kultúrnom, spoločenskom a hospodárskom živote (Dolíhal a kol. 2014). Inklúzia znamená v skutku „zahrnutie a pojmie“, vyjadruje spoločenstvo ľudí bez ohľadu či majú postihnutie alebo nie a týka sa to pôsobenia na všetkých úrovniach života. Inklúzia je organicky spätá s inkluzívnou klímou, predstavujúcou „prijímajúce prostredie“, ktoré sa vyznačuje vhodnou komunikáciou, poskytovaním príležitostí pre všetkých rozvíjať sa a byť sám sebou (Horňáková 2014).

Na základe terminologického mapovania vychádza dedukcia, podľa ktorej spoločenské a sociálne začlenenie zabezpečuje, aby všetci jednotlivci, najmä príslušníci znevýhodnených skupín, sa mohli plnohodnotne zúčastňovať na živote spoločnosti. Hlavným cieľom je vytvoriť rovnaké príležitosti v ekonomickom, sociálnom a spoločensko-kultúrnom živote. Zahŕňa riešenie diskriminácie, vytváranie podporných systémov, udržiavanie záchranných sociálnych sietí, zabezpečovanie rovnakého prístupu a spoluúčasti marginalizovaných komunit (European commission 2024; Nagy a kol. 2024a; Nagy a kol. 2024b). Inklúzia je postavená na uznaní práv na aktívny život v spoločnosti a aj na vzdelanie, z ktorých nikto nesmie byť vyňatý (Horňáková 2014).

Inklúzia a vzdelávanie

Z edukačného hľadiska je výklad pojmu inklúzie v podstate totožný so všeobecným výkladom. *„Inklúzia znamená začlenenie. Inkluzívne vzdelávanie je základný inštitucionálny prístup, ktorý plne zohľadňuje individuálne rozdiely (sociálne, kultúrne, biologické) detí a žiakov. Zohľadňuje a vychádza z odlišností všetkých skupín, kultúr a prostredí, na základe ktorých vytvára inkluzívne prostredie pre všetkých. Uprednostňuje pedagogické princípy, ktoré zabezpečujú efektivitu, účinnosť a spravodlivosť.“* (Fülöp 2009)

Svetová organizácia UNESCO v roku 1994 stanovila ako cieľ spoločné vzdelávanie všetkých žiakov bez ohľadu na ich odlišnosti. Netýka sa to len detí s postihnutím mentálneho vývinu, zmyslov, reči alebo telesnej schémy a zdravia, ale v zásade všetkých detí (Horňáková 2014). Práve v roku 1994 sa objavil prvýkrát oficiálne pojem inklúzia a inkluzívne vzdelávanie v Salamanskej deklarácii. Na svetovej konferencii, ktorá sa konala v španielskej Salamanke v dňoch 7-10. júna 1994, sa zúčastnilo viac ako tristo účastníkov. Medzi nimi bolo zastúpených 92 vlád a 25 medzinárodných organizácií. Cieľom stretnutia bolo rokovanie o programe Vzdelávanie pre všetkých (Education for All). Diskutovalo sa o potrebných politických zmenách, ktoré podporia a umožnia inkluzívne vzdelávanie. Podľa tejto vízie sa školy musia stať vhodným prostredím na to, aby dokázali primeraným spôsobom uspokojovať potreby všetkých detí (vrátane detí zo sociálne znevýhodnených skupín, či špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami). Konferencia prijala Salamanskú deklaráciu o princípoch, programe a praxi vzdelávania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a taktiež prijala návrh akčného plánu. Tieto dokumenty obsahujú základné a zásadné princípy inklúzie. Uvádza sa v nich, že je potrebné vytvoriť také inkluzívne inštitúcie, v ktorých sa prihliada na rozdiely medzi ľuďmi a kto-

ré zohľadňujú individuálne potreby žiakov v procese vzdelávania (UNESCO a MES Spain 1994). Vyhlásenie vyzýva štáty, aby prijali koncept inkluzívneho vzdelávania do svojej právnej úpravy. Zdôrazňuje sa, že vzdelávacie systémy a programy by mali byť vytvorené tak, aby brali do úvahy rozsiahlu rozmanitosť vlastností a potrieb. Inkluzívne orientované školy sú totiž najefektívnejším prostriedkom na potlačanie diskriminujúcich postojov, ktoré vytvárajú inkluzívnu spoločnosť, prinášajú vzdelávanie pre všetkých a vzájomne priateľivé spoločenstvá (Horňáková 2014).

Na základe (aj) Salamanskej deklarácie možno konštatovať, že inkluzívne vzdelávanie je komplexný prístup, ktorý zahŕňa niekoľko kľúčových dimenzií: podporu jednotlivcov so špeciálnymi potrebami, kultúrnu rozmanitosť, sociálno-ekonomickú inkluzivnosť a rovnosť v širšom ponímaní. Každý z týchto aspektov prispieva k tomu, aby poskytol pre každého jedinca dôstojné a prístupné prostredie na vzdelávanie, bez ohľadu na ich pôvod, zázemie, schopnosti.

Podľa súčasných postojov a výkladov je inkluzívne vzdelávanie založené predovšetkým na prispôbení sa jednotlivcom so špeciálnymi potrebami (Csehiová a Nagy 2024). Podľa úsudku Horňákovvej (2014) inkluzívna pedagogika sa chápe ako pedagogika v rozmanitosti. Vychádza z presvedčenia, že heterogénne učiace sa skupiny sú prínosom pre všetkých. Meskhi a jeho kolektív (2019) zdôrazňujú názor, podľa ktorého vytvorenie pevnej sociálnej a kultúrnej infraštruktúry má byť kľúčovým prvkom pre zníženie izolácie študentov so špeciálnymi potrebami v rámci vzdelávacích inštitúcií. Korbel a jeho výskumný tím (2011) zase akcentuje význam medziľudských vzťahov a spoluprácu v rámci komunity na to, aby sa žiakom so špeciálnymi potrebami dostalo podpory, ktorú potrebujú k napredovaniu a prosperovaniu. Collins a jeho kolegovia (2018) tvrdia, že inkluzívne vzdelávanie by malo poskytovať nevyhnutnú podporu pre všetkých žiakov, študentov, jedincov a obohačovať ich vzdelávacie skúsenosti tým, že sa bude viac preferovať sociálna rozmanitosť (Nagy a kol. 2024a). V konečnom dôsledku teda inkluzívne vzdelávať znamená vytvoriť v školách pre všetkých žiakov bez rozdielu také podmienky vzdelávania, ktoré im pomôžu prekonať bariéry v učení a podporia rozvoj ich individuálneho potenciálu. Inkluzívny prístup sa definuje ako „bezpodmienečné akceptovanie špeciálnych potrieb všetkých detí a heterogénnosť sa vníma ako normalita“ (Bagalová a kol. 2015).

Zmapovaním základných výkladov, interpretácií pojmu, obsahu a poslania inklúzie a inkluzívneho vzdelávania možno dedukovať konklúziu, podľa ktorej školy si majú začať viac všímať individuálne špecifiká životných situácií detí a budú ich prijímať s ich možnosťami. Taktiež budú hľadať cesty, ako zvýšiť ich rezilienciu a podporiť kompetencie učíť sa (Horňáková 2014). Výraznou výhodou inkluzívneho vzdelávania je zvyšovanie tolerance, empatie, porozumenia, akceptácie žiakov, z čoho vyplýva aj zvýšenie šanci ich školskej úspešnosti. Poskytuje to výhody aj pre spoločnosť z ekonomického hľadiska, nakoľko je pre všetkých poskytnutý priestor pre rozvoj samostatnosti, čo pre žiakov a jedincov so znevýhodnením môže pomôcť k lepšiemu zapojeniu sa do života spoločnosti a k následnému úspešnejšiemu uplatneniu sa na trhu práce (Bagalová a kol. 2015). Uvedené snahy, zámery, trendy dostávajú v 21. storočí čoraz väčší priestor a výrazne rezonujú tak v kultúrno-spoločenskom živote ako aj vo vzdelávaní v domácom i celosvetovom meradle.

Inklúzia v zrkadle vedy a výskumu

Členovia výskumného tímu na pôde Univerzity J. Selyeho v rámci medzinárodného projektu HORIZON 20201 predmetnú aktuálnu problematiku inklúzie a inkluzívneho vzdelávania skúmajú detailne a systematicky (Nagy a kol. 2024a; Nagy a kol. 2024b; Nagy a kol. 2023; Kocsis a kol. 2023a; Kocsis a kol. 2023b; Kocsis a kol. 2024; Tóth-Bakos a Csehiová 2023; Tóth-Bakos 2021; Nagy a kol. 2022; Csehiová a Tóth-Bakos 2022). V našom príspevku predstavujeme práve toto úsilie, a to prostredníctvom vzdelávania učiteľov a budúcich učiteľov v rámci projektu HORIZON 2020, konkrétne vzdelávania pod názvom „Iniciujme zmeny spoločne!“ Skúmame, analyzujeme a hodnotíme získané skúsenosti vzdelávania a časť výsledkov, resp. vybrané segmenty prezentujeme práve cez pohľad účastníkov vzdelávania, tj. pedagógov, študentov učiteľstva, budúcich pedagógov na Slovensku.

Inclusion4Schools HORIZON 2020 je medzinárodný projekt, financovaný výskumným a inovačným programom Európskej únie na základe grantovej zmluvy č. 101004653. Cieľom projektu je podpora škôl a komunit, ktoré sú postihnuté školskou segregáciou, najmä segregáciou postihujúcej rómske komunity. Krajiny zúčastnené na projekte sú Albánsko, Bulharsko, Maďarsko, Slovensko. Slovenskú republiku predstavuje Univerzita J. Selyeho (Komárno).² (Inclusion4Schools 2024; Nagy 2021) Vďaka podpore projektu Inclusion4Schools HORIZON 2020 sa na Slovensku uskutočnili dve vzdelávania pre učiteľov, zamerané prioritne na rozvoj inkluzívnych a komunikačných postojov. Realizácia a prezentácia čiastkových výsledkov týchto vzdelávaní sú predmetom a obsahom tejto štúdie.

Pod názvom „Iniciujme zmeny spoločne!“ *4K – príklady dobrej praxe v oblasti edukácie – Komunikačné, kritické, kreatívne a komunitu podporujúce príklady dobrej praxe* vyhlásil výskumný tím HORIZON 2020 Univerzity J. Selyeho dve víkendové školenia pre učiteľov a vychovávateľov na Slovensku. Cieľom vzdelávania bolo umožniť účastníkom aktívne sa podieľať na plánovaní, koncipovaní, realizácii rozvoja a inovácii svojej/danej školy, inštitúcie, komunity v súlade s profesionálnymi a kultúrno-spoločenskými výzvami 21. storočia.

Absolvovanie vzdelávania bolo odporúčané všetkým pedagogickým pracovníkom, ktorí sú otvorení voči profesijnému rozvoju, inovácii, kooperácii a osvojeniu si nových poznatkov. Účastníci vzdelávania mali možnosť popri profesijných kompetenciách sa pripraviť na to, aby svoje novonadobudnuté vedomosti, zručnosti a praktické skúsenosti dokázali aktívne uplatňovať jednak vo svojom výchovno-vzdelávacom procese, a taktiež aby svojim pozitívnym prístupom dokázali inšpiratívne pôsobiť vo svojich komunitách, tímoch na školách a školských zariadeniach. Vzdelávanie pod názvom „Iniciujme zmeny spoločne!“ *4K – príklady dobrej praxe v oblasti*

1 Informácie o projekte a partneroch: <http://inclusion4schools.eu/> a na facebookovej stránke Inclusion4Schools – Slovakia: <https://www.facebook.com/inclusionforschoolsslovakia>

2 Inštitúcie, ktoré sa na projekte podieľajú sú nasledovné: Vysoká škola Pastoračné Wesley János (HU), Regionálne informačné a vedecké rozvojové centrum s.r.o. (HU), Nadácia C.E.G.A. (BR), Charitatívna asociácia Oľtalom (HU), Albánske národné združenie sirôt (AR), napokon za Slovenskú republiku Univerzita J. Selyeho (SR).

edukácie – Komunikačné, kritické, kreatívne, komunitu podporujúce príklady dobrej praxe k tomu poskytovalo vhodné poznatky, techniky, príklady. Hlavnými kompetenciami 4K vzdelávania boli: pedagogická komunikácia, kritické myslenie, kreativita, rozvíjanie profesionálnej komunity, príklady dobrej praxe so zámerom rozvíjania inkluzívnych a komunikačných postojov. V centre stáli také témy, ktoré úzko súvisia s úlohami a poslaním pedagógov, či profesionálnou identitou pedagógov. Témy boli orientované na pedagogickú inováciu s využitím zážitkovej pedagogiky, či princípov pozitívnej psychológie a pozitívnej edukácie, ako aj na profesionálnu komunikáciu a inkluzívne prístupy v školských komunitách, tímoch.

V zmysle zverejnenej výzvy sa v dňoch 19.-21. apríla a 10.-12. mája 2024 uskutočnilo „zimné a letné vzdelávanie“ pedagógov v rámci už predstaveného medzinárodného projektu *Inclusion4Schools*, ktorý podporil výskumný a inovačný program HORIZON 2020 Európskej únie.³ Vzdelávanie sa nieslo pod názvom, ktorý bol smerodajný pre organizátorov a účastníkov všetkých zúčastnených krajín medzinárodného projektu. Snahu po zmenách so zvláštnym zreteľom na problematiku inklúzie vo vzdelávaní odzrkadľuje aj samotný názov školenia, tj. „*Iniciujeme zmeny spoločne!*“ Podnázov vzdelávania odhaľuje ďalšie centrálné témy vzdelávania, a to *4K – príklady dobrej praxe v oblasti edukácie*. Sú to príklady dobrej praxe orientované na osvojenie si a zdokonaľovanie kompetencií, prioritne však na *komunikačné, kritické, kreatívne a komunikatívne kompetencie*.

Obe vikendové školenia boli zamerané na rozvoj inkluzívneho a komunikatívneho prístupu vo vzdelávaní. Program pozostával zo seminárov, workshopov a praktických príkladov dobrej praxe na témy uvedené v názve školenia, ktoré boli z obsahového i praktického hľadiska pestré a rôznorodé. Realizácia jednotlivých cvičení a workshopov sa rozdelila na celý čas trvania vikendového vzdelávania, teda na tri dni. Prvý deň sa na oboch školeniach odštartoval oficiálnym zahájením programu a predstavením projektu, obsahu i cieľov vzdelávania. Po zahájení vzdelávania účastníci absolvovali workshop obohatený tvorivou činnosťou na tému „*Tímová práca a rozvíjanie komunity*“ – *Príklady dobrej praxe v duchu pozitívnej psychológie a inkluzívnej edukácie*. Následne program, resp. absolvované príklady dobrej praxe, ako aj lektori sa na dvoch vikendových vzdelávaní čiastočne líšili. Na prvom tzv. „zimnom“ vzdelávaní sa workshopy a cvičenia orientovali na nasledovné témy: „*Sebahodnotenie a sebarozvíjanie*“ – *Príklady dobrej praxe pomocou techník „prerámcovania, prehodnotenia“*, a „*Reflektívne myslenie a kreatívny prístup*“ – *Príklady dobrej praxe v oblasti reflektívneho myslenia a kreatívneho edukačného prístupu*. Po obedňajšej prestávke účastníci si vyskúšali situačné cvičenia na tému „*4K – pedagogicko-situačné cvičenia*“ – *Príklady dobrej praxe v duchu kritického myslenia, komunikácie, kreativity a kooperácie*. Druhý deň „letného“ vzdelávania sa uskutočnili cvičenia a workshopy na témy „*Cesta k inklúzii 1.*“ – Úvod do inklúzie, práca so základnými pojmami a príklady dobrej praxe z oblasti dramatopedagogiky, a „*Cesta k inklúzii 2.*“ – *Príklady dobrej praxe pomocou dramatopedagogiky*. Po obedňajšej prestávke účastníci ab-

³ Trojdňové vzdelávanie pedagógov sa uskutočnilo v priestoroch hotela Family Wellness Hotel Marina v Patinciach (SR).

solvovali kreatívne cvičenia v oblasti „*Sebahodnotenia školy – Príklady dobrej praxe na rozvíjanie kompetencií v oblasti reflektívneho a kritického myslenia.*“ Jednotlivé úlohy a cvičenia dobrej praxe si účastníci vzdelávania mohli precvičovať vo viacerých formách. Zoznámili sa s rôznymi technikami, metódami, edukačnými prístupmi, pracovali v pároch, v menších i väčších skupinách. Mali možnosť prejavíť svoj kreatívny tvorivý prístup a schopnosti, o.i. v konečnej podobe svojich vytvorených a prezentovaných produktov. Taktiež mali priestor na preukázanie svojho bohatého komunikačného arzenálu i na prezentáciu svojich kooperatívnych schopností a interpersonálnych vzťahov. Súčasťou vzdelávania, workshopov a cvičení bola aj výmena skúseností, poučné a prínosné diskusie, spoločné reflexie, na vyjadrenie ktorých účastníci mali možnosť jednak v rámci celého programu, ale aj v rámci záverečnej fázy vzdelávania. Finálny akt trojdňového vzdelávania tvoril prieskum názorov, reflexií a formulovanie záverov, na ktorý bol poskytnutý priestor v posledný deň vzdelávania.

Trojdnňové vzdelávanie s názvom „Iniciujme zmeny spoločne“ v rámci projektu Inclusion4Schools za organizovania výskumného tímu medzinárodného projektu HORIZON 2020 v zastúpení akademických pracovníkov UJS, ako aj za účasti osemdesiatich prihlásených účastníkov z rôznych kútov Slovenskej republiky a desiatich lektorov a organizátorov prebehlo mimoriadne úspešne. Dokazujú to výsledky, resp. odpovede respondentov prieskumu, ktorý sa vykonal na záver vzdelávania a segmenty ktorého tvoria nasledujúcu časť tohto príspevku.

Prieskum orientovaný na vzdelávanie pedagógov „Iniciujme zmeny spoločne!“ 4K – príklady dobrej praxe v oblasti edukácie – Komunikačné, kritické, kreatívne a komunitu podporujúce príklady dobrej praxe

Na záver horeuvedeného a predstaveného víkendového vzdelávania pedagógov a budúcich pedagógov s názvom „Iniciujme zmeny spoločne!“ 4K – príklady dobrej praxe v oblasti edukácie – Komunikačné, kritické, kreatívne a komunitu podporujúce príklady dobrej praxe a ako finálny akt sa uskutočnil prieskum. Cieľom prieskumu bolo jednak zmapovať spokojnosť účastníkov vzdelávania, ich spokojnosť s poznatkami a skúsenosťami získanými počas vzdelávania a workshopov, na druhej strane zistiť a preskúmať využiteľnosť osvojených príkladov dobrej praxe vo vyučovanom procese, najmä s ohľadom na možné uplatňovanie postupov a prvkov inklúzie, komunikácie, resp. kritického, tvorivého, komunitného myslenia a konania.

Prieskum sa realizoval pomocou dotazníkovej metódy. Formulár na vyplnenie dotazníkov bol k dispozícii v písomnej forme a prístupný na platforme Google Drive. Do prieskumu bolo oslovených, zapojených osemdesiat respondentov.⁴ Na-

⁴ Na dvoch víkendových vzdelávaniach jednotlivo sa zúčastnilo 40-40 prihlásených, teda aj do prieskumu bolo oslovených spolu všetkých 80 účastníkov.

pokon k hodnoteniu sme mali k dispozícii 62 vyplnených dotazníkov. Zastúpené boli regióny zo všetkých troch krajov Slovenska, a to Západné Slovensko, Stredné Slovensko, Východné Slovensko.

Respondentov tvorili učitelia škôl a inštitúcií poskytujúce vzdelávanie v štátnom jazyku, ale aj škôl s vyučovacím jazykom maďarským, a škôl fungujúcich dvojязыčne. Povolanie, resp. kvalifikáciu respondentov tvorilo nasledovné zloženie: učiteľ základnej školy, vychovávateľ na základnej škole, učiteľ nižšieho sekundárneho vzdelávania, učiteľ vyššieho sekundárneho vzdelávania, učiteľ základnej umeleckej školy, asistent učiteľa, asistent v špeciálnej základnej škole, učiteľ v materskej škole, riaditeľ školy a zástupca riaditeľa, vysokoškolský pedagóg, iné. Študijné programy študentov učiteľstva zapojených do prieskumu tvorili nasledovné: pedagogika a vychovávateľstvo, predškolská a elementárna pedagogika, maďarský jazyk a literatúra, história, doktorandský študijný program Pedagogika.⁵ Podľa rozdelenia pohlavia respondentov tvorilo prevažnú väčšinu ženské pohlavie, t. j. 83 % (66) a výrazne menšie percento tvorili muži, presne 17 % (14).

Otázky prieskumu

Otázky prieskumu v rámci Hodnotiaceho dotazníka, ktoré sú nami vybrané, analyzované, hodnotené cielene pre tento príspevok, prezentujú len segmenty nášho prieskumu. Sú to otázky:

1. *Súhlasíte s nasledovnými výroky ohľadne inkluzívneho vzdelávania?*
2. *Boli počas školenia použité také metódy alebo techniky, ktoré ste predtým nepoznali? Ak áno, uveďte, ktorý(é)!*
3. *Čo môžete z odborného vzdelávania začleniť alebo čo začleníte do svojej pedagogickej praxe v blízkej budúcnosti?*
4. *Zúčastnili by ste sa podobného vzdelávania v budúcnosti?*

Výsledky prieskumu

Prvá otázka vybraná na analýzu z hodnotiaceho dotazníka, ktorá tvorila predmet nášho prieskumu bola orientovaná na zmapovanie významu inkluzívneho vzdelávania v domácom prostredí. Respondentom bolo ponúknutých v tejto súvislosti sedem výrokov na zaznamenanie, pričom každý mohli hodnotiť podľa svojho subjektívneho aj objektívneho úsudku na piatich stupňoch, a to: vôbec nie, skôr nie, stredne, skôr áno, úplne. Otázka s možnosťami označenia bola formulovaná nasledovne:

1. Súhlasíte s nasledovnými výroky ohľadne inkluzívneho vzdelávania?
 - Naša spoločnosť potrebuje inkluzívne školy;
 - Inkluzívna škola je výhodná pre žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia;
 - Inkluzívna škola je výhodná pre žiakov so špecifickými potrebami;

⁵ Tieto údaje sa zaznamenali pri registrácii prihlásených účastníkov na obe vikendové vzdelávania.

- Inkluzívna škola je výhodná pre všetkých žiakov;
- Inklúzia je prospešná pre edukáciu;
- Pôsobím na inkluzívnej škole;
- Chcel(a) by som pôsobiť na inkluzívnej škole.

Pri sumarizácii výsledkov sme mohli konštatovať, že respondenti pri väčšine výrokov si len ojedinele zvolili stupeň vôbec nie a skôr nie, s výnimkou výroku Pôsobím na inkluzívnej škole – tam si 22,6 percent zvolila stupeň vôbec nie a skôr nie.

Z hľadiska aktuálnosti a nami skúmaného inkluzívneho vzdelávania tu vyzdvihneme prvý výrok tejto otázky, v ktorom sme zisťovali, aký majú názor pedagógovia a budúci pedagógovia ohľadne potreby škôl a školských inštitúcií s inkluzívnym prístupom. Výsledky sú pozitívne, totiž podľa odpovedí až 51,6% opýtaných tvrdí, že naša spoločnosť potrebuje inkluzívne školy, ďalšie pozoruhodné percento, presne 37,1% opýtaných volilo možnosť skôr áno, a len 9,7% považuje za stredne dôležitú potrebu mať v našej spoločnosti inkluzívne školy (Graf č. 1.).

Ako potvrdzujú sumarizované výsledky danej otázky, oslovení pedagógovia vnímajú inkluzívne vzdelávanie pozitívne. Je však dôležité si uvedomiť, že respondenti sa dobrovoľne prihlásili na vzdelávanie pedagógov zamerané na túto tému. Hoci naša vzorka zahŕňa účastníkov z rôznych regiónov Slovenska (Obr. č. 1), nie je reprezentatívna, a preto tieto výsledky neodzrkadľujú postoje všetkých pedagógov ani celej spoločnosti.

1. Graf: Percentuálne výsledky odpovedí respondentov na otázku, či naša spoločnosť potrebuje inkluzívne školy (Zdroj: vlastný graf)

Druhú vybranú otázku z dotazníka tvorila otázka v nasledovnom znení:

2. Boli použité počas vzdelávania také metódy, techniky, prístupy, ktoré ste pred tým nepoznali? Ak áno, upresnite, ktoré!

Respondenti túto otázku zodpovedali rôzne. Uvádzali aj konkrétne novo nadobudnuté a spoznané metódy, techniky a prístupy, ale boli aj stručné odpovede v znení „áno“ či „nie“. Nižšie uvádzame v prvom rade konkrétne, respondentmi uvedené a zaznamenané metódy, prístupy a následne uvádzame vybrané záznamy všeobecného charakteru.

a) Konkrétne uvedené nové metódy, techniky, prístupy:

„Dramatopedagogika“; „Tvorivá dramatika“; „Dramatopedagogické metódy“; „Dramatické úlohy“; „Pozitívna pedagogika“; „Motivačný kalendár“; „Motivačný poster“; „Fotka“.

b) Všeobecne formulované odpovede:

„Áno“; „Nie, neboli“; „Všetky boli nové“; „Poznala som ich“; „Áno, napríklad dramatické metódy“; „Nové aktivity pre prax“; „Keď sme si mali sadnúť na stoličku a povedať, ako by sme pomohli v danej profesii“; „Viac ciest k inklúzii“.

Tretia otázka, ktorú sme vybrali z dotazníka na analýzu a hodnotenie, slúžila na zistenie úspešnosti vzdelávania, a to z hľadiska využiteľnosti a adaptovateľnosti nadobudnutých nových poznatkov a skúseností do praxe. Otázka na zodpovedanie znela nasledovne:

3. Bol nejaký prvok školenia, ktorý by ste mohli začleniť do svojej pedagogickej praxe? Ak áno, čo to bolo?

Na základe odpovedí možno konštatovať, že hlavnými pozitívnymi prvkami vzdelávania „*Iniciujeme zmeny spoločne!*“ z hľadiska hodnotenia respondentov boli najmä „pojmy“ často opakované, ako: aktivita, tvorivosť, motivácia. Z odpovedí tu vyberáme a citujeme v prvom rade tie, ktoré jednoznačne vyzdvihujú uvedené prvky, následne uvedieme pár vybraných všeobecnejšie formulovaných odpovedí.

Konkrétne uvedené aktivity:

„Tvorivé aktivity“; „Tvorivý prístup“; „Pozitívne myslenie“; Tvorba motivačného posteru“; „Motivačný kalendár“; „Prvky dramatopedagogiky“; „Situačné hry“; „Praktické činnosti“; „Príklady dobrej praxe“; „Výmena skúseností“.

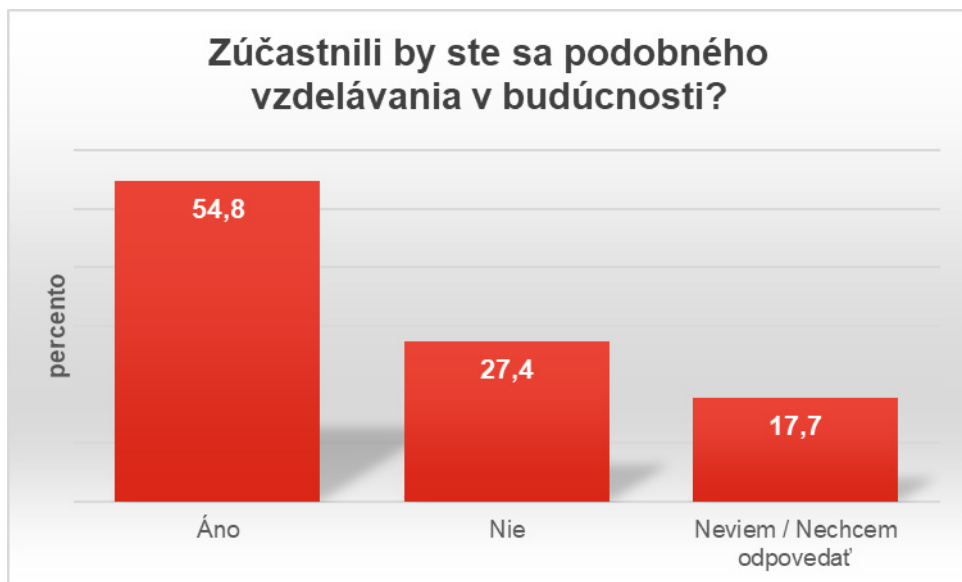
Vybrané všeobecne formulované odpovede respondentov, či by mohli z absolvovaného školenia nejaké prvky začleniť do svojej pedagogickej praxe:

„Určite áno, ba všetky“; „Všetky“; „Všetky aktivity“; „Aktivity s deťmi“; „Zlepšiť inklúziu na škole“.

Štvrtou nami vybranou a analyzovanou **otázkou** z dotazníka sme mali na zreteli zisťovať, či by respondenti mali záujem o ďalšie podobne orientované vzdelávanie. Z toho dôvodu bola otázka formulovaná nasledovne:

4. Zúčastnili by ste sa podobného vzdelávania v budúcnosti?

Odpovede respondentov z hľadiska prieskumu boli pozitívne, nakoľko nadpolovičná väčšina 54,8% odpovedí „áno“ tvorí pozitívny výsledok. Odpoveď „nie“ zaznačilo 27,4% respondentov a *na možnosť „neviem“* reflektoval 17,7% respondentov (Graf č. 2.).

2. Graf: Odpovede respondentov či by sa zúčastnili podobného vzdelávania aj v budúcnosti (Zdroj: vlastný graf)

Na záver skúmaných otázok vybraných z dotazníka respondenti mali možnosť voľne, individuálne so subjektívnym pohľadom vyjadriť svoje skúsenosti, nadobudnuté dojmy a názory v súvislosti s trojdňovým vzdelávaním *„Iniciujeme zmeny spoločne!“*, a to prostredníctvom otvorenej otázky na konci dotazníka. V tejto časti sme získali mnoho pozitívnych názorov a myšlienok, ktoré potvrdzujú význam, hodnotu, aktuálnosť i potrebu vzdelávania so zámerom rozvíjania inkluzívnych a komunikačných postojov pedagógov, a to z hľadiska profesijného, spoločenského i humánneho. Z odpovedí vyberáme tie, ktorých výpovedná hodnota dosvedčuje a podčiarkuje mimoriadny význam prezentovaných vzdelávaní, workshopov, absolvovaných príkladov dobrej praxe pre adresované odborné ale i ďalšie zainteresované strany a komunity. Na základe analýzy obsahu odpovedí ich zaraďujeme do dvoch väčších celkov, a to:

- a.) odpovede zdôrazňujúce potrebu rozvíjania a zvyšovania odbornej prípravy učiteľov a budúcich učiteľov v oblasti (aj) inkluzívneho vzdelávania;
- b.) odpovede vyzdvihujúce motivačný charakter a pozitívne prvky vzdelávania vo všeobecnosti.

Jednotlivé uvedené hľadiská v nasledovných riadkoch demonštrujeme niekoľkými vybranými odpoveďami respondentov.

a.) Odpovede zdôrazňujúce potrebu rozvíjania a zvyšovania odbornej prípravy učiteľov a budúcich učiteľov:

„Vzdelávanie učiteľov je veľmi dôležité, aby dokázali pracovať so žiakmi rôznymi inovatívnymi spôsobmi a odovzdávať vedomosti.“

„Musíme zlepšiť inklúziu v škole, pretože nie je dostatočná.“

b.) Odpovede vyzdvihujúce motivujúci a pozitívny prínos vzdelávania *„Iniciujeme zmeny spoločne!“*:

„Školenie bolo veľmi motivujúce a inšpiratívne.“

„Ďakujem za veľmi príjemné a prínosné školenie.“

„Ďakujem za úžasné lektorky a sprievodkyne vzdelávaním.“

„Cvičenia, výmena skúseností, spoločné riešenia, tímová práca, všetko úžasné.“

„Ďakujeme za možnosť.“

„Školenie bolo veľmi prospešné a inšpiratívne.“

Na záver vzdelávania pedagógov a budúcich pedagógov *„Iniciujeme zmeny spoločne!“* 4K – príklady dobrej praxe v oblasti edukácie – Komunikačné, kritické, kreatívne, komunitu podporujúce príklady dobrej praxe organizovaného a realizovaného v rámci medzinárodného projektu *Inclusion4Schools* HORIZON 2020, vyvstáva diskutovať získané výsledky.

Na základe skúseností i odpovedí respondentov, resp. na základe výsledkov prieskumu, ako aj vďaka pozitívnym ohlasom a vyjadreným názorom účastníkov vzdelávania, možno jednoznačne konštatovať, že vzdelávanie pedagógov a budúcich pedagógov *„Iniciujeme zmeny spoločne!“* s cieľom umožniť účastníkom aktívne sa podieľať na realizácii rozvoja a inovácii svojej školy, inštitúcie, komunity splnilo svoje stanovené ciele.

V troch položkách môžeme poukázať na pozitívne výsledky, na základe ktorých možno konštatovať pozoruhodnú efektivitu, aktuálnosť a úspešnosť vzdelávania. Potvrdzujú to výsledky odpovedí respondentov na otázku formulovanú v dotazníku, podľa ktorej respondenti svojimi vyjadreniami potvrdili fakt, že v rámci vzdelávania *sa mohli zoznámiť a pracovať s témami, ktoré ich mimoriadne zaujali, lebo sú využiteľné v pedagogickej praxi*. Taktiež sa dá hodnotiť ako výrazný výsledok postoj respondentov súvisiaci s výrokom, či naša spoločnosť potrebuje inkluzívne školy. Prevažná väčšina, t. j. 51,6% volilo súhlasnú možnosť *„úplne potrebuje“* a 9,7% opýtaných potvrdilo potrebu inkluzívneho školstva v miere *„skôr áno“*. Za pozitívny výsledok sa dajú považovať aj výsledky odpovedí na otázku, či by sa respondenti zúčastnili podobného vzdelávania so zámerom rozvíjania inkluzívnych postojov aj v budúcnosti. Nadpolovičná väčšina, presne 54,8% respondentov svojou odpoveďou vyjadrilo svoj záujem o účasť na podobne orientovanom vzdelávaní. Uvedené sumarizované výsledky jednoznačne svedčia o hodnotnom a zodpovednom prístupe skupiny pedagógov a budúcich pedagógov ku svojej profesii, v súlade s aktuálnymi výzvami a inovatívnymi edukačnými i kultúro-spoločenskými potrebami 21. storočia.

Získané, sumarizované a vyhodnotené výsledky prieskumu, vrátane výsledkov v pozitívnom zmysle dokazujú, že postoje pedagógov a budúcich pedagógov ohľadne inkluzívneho vzdelávania sú perspektívne a sú v súlade s medzinárodným trendom, nakoľko podľa štúdie Kiviranda a kolektívu (2022) je inkluzívne vzdelávanie kľúčové pre rozvoj pozitívnej kultúry v školách, kde sa podporuje spolupráca medzi rôznymi aktérmi, ako sú učitelia, rodičia a komunita. Tieto školy nielenže zlepšu-

jú akademické výsledky žiakov, ale tiež prispievajú k rozvoju sociálnych zručností a empatie medzi všetkými študentmi. Rovnako, štúdia Dessemonteta a kolektívu (2011) ukazuje, že inkluzívne vzdelávanie má pozitívny vplyv na akademické výkony a adaptívne správanie detí s intelektuálnym postihnutím, čo naznačuje, že všetci žiaci profitujú z učenia sa v rozmanitých prostrediach. Opoku-Nkoom a Ackah-Jnr (2023) vo svojej štúdii zdôrazňujú, že úspešná implementácia inkluzívneho vzdelávania si vyžaduje silnú spoluprácu medzi školami, rodičmi a komunitou. Ich výskum ukazuje, že zapojenie rodičov do rozhodovacích procesov je kľúčové pre podporu detí so špeciálnymi potrebami (Opoku-Nkoom a Ackah-Jnr 2023). Tento prístup je v súlade aj s názormi Rasmitadila a spolupracovníkov (2022), podľa ktorých spolupráca medzi univerzitami a školami zvyšuje kompetencie učiteľov a prispieva k rozvoju inkluzívnych praktík.

Progresívne prístupy a kultúrne inovácie sú akcentované aj v štúdii autorov Budiarti a Sugito (2018), v ktorej sa uvádza, že niektoré školské komunity prijali koncept inkluzívnych škôl prostredníctvom kultúrnych inovácií a politik, čo naznačuje, že inkluzívne vzdelávanie môže byť nástrojom na prekonanie sociálnych a kultúrnych bariér (Budiarti a Sugito 2018). Taktiež Jannah a Hermanto (2022) poukazujú na to, že inkluzívne vzdelávanie je alternatívou, ktorá pomáha znižovať diskrimináciu a zabezpečuje kvalitné vzdelanie pre deti so špeciálnymi potrebami.

Na základe uvedených štúdií je zjavné, že inkluzívne školy sú nevyhnutné pre rozvoj spravodlivej a rovnej spoločnosti. Tieto školy nielenže podporujú akademický a sociálny rozvoj detí so špeciálnymi potrebami, ale tiež prispievajú k vytváraniu tolerantnejšej a empatickejšej komunity. Spolupráca medzi školami, rodičmi a komunitou je kľúčová pre úspech inkluzívneho vzdelávania, a preto je potrebné pokračovať v podpore a rozvoji týchto iniciatív. Môžeme konštatovať, že oslovení respondenti nášho prieskumu zmysľajú o inkluzívnom vzdelávaní hlbavo, prezentujú progresívny pohľad a inovatívny postoj súvisiaci s rozvíjaním, budovaním a skvalitňovaním vzdelávania budúcich generácií v našej spoločnosti.

Záver

Prostredníctvom obsahu a absolvovaných príkladov dobrej praxe v rámci vzdelávania *„Iniciujme zmeny spoločne!“ 4K – príklady dobrej praxe v oblasti edukácie – Komunikačné, kritické, kreatívne, komunitu podporujúce príklady dobrej praxe, organizovaného a realizovaného v rámci medzinárodného projektu Inclusion4Schools HORIZON 2020* sa podarilo ponúknuť pedagógom možnosť a priestor na rozvíjanie a zdokonaľovanie svojich inkluzívnych a komunikačných postojov, ktoré v podstatnej miere dokážu zúročiť vo svojej priamej edukačnej praxi, adaptovať do výchovno-vzdelávacieho procesu, a to v súlade s profesionálnymi i kultúrne-spoločenskými výzvami 21. storočia.

PodĎakovanie

PodĎakovanie patrí medzinárodnému projektu Inclusion4Schools Horizon2020 „Školské – komunitné partnerstvo na zvrátenie nerovnosti a vylúčenia: transformačné postupy segregovaných škôl (2020-2024)“ (School-community Partnership for Reversing Inequality and Exclusion: Transformative Practises of Segregated Schools (2020-2024)) financovanému Európskou úniou na základe grantovej zmluvy č. 101004653.

Literatúra

Bagalová, L., Bizíková, L. a Fatulová, Z. (2015): Metodika podporujúca inkluzívne vzdelávanie v základných školách. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, Bratislava. 2015. ISBN 978-80-8118-143-6 file:///C:/Users/user/Downloads/Bagalova_Biz%C3%ADkov%C3%A1_Fatulov%C3%A1_metodika-podporujuca-inkluzivne-vzdelavanie-skolach.pdf

Budiarti, N. D. a Sugito, S. (2018): Implementation of inclusive education of elementary schools: a case study in Karangmojo sub-district, Gunungkidul regency. *Journal of Education and Learning*, 12(2), 214-223. <https://doi.org/10.11591/edulearn.v12i2.8727>

Collins, A., Azmat, F., a Rentschler, R. (2018): 'Bringing everyone on the same journey': revisiting inclusion in higher education. *Studies in Higher Education*, 44(8), 1475-1487. <https://doi.org/10.1080/03075079.2018.1450852>

Csehiová, A. a Nagy, M. (2024): Vzdelávanie a výsledky vzdelávania v rámci projektu Inclusion4Schools so zameraním na rozvíjanie inkluzívnych a komunikačných postojov učiteľov a budúcich učiteľov. In A. Petheő a F. Tömösközi (Eds.), *Roma felzárkózás és a szociális gondoskodás*. Univerzita J. Selyeho. ISBN 978-80-8122-512-3. pp. 117-131

Csehiová, A. a Tóth-Bakos, A. (2022): Art and Intercultural Education with Signs of Tolerance, Acceptance from the Perspective of Future Teachers. DOI 10.3311/ope.503. In *Opus et Educatio* [textový dokument (print)] [elektronický dokument] Budapest, Hungary: Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem. 2022, 9., 2, (pp. 147-157) ISSN 2064-9908.

Dessemontet, R. S., Bless, G. a Morin, D. (2011): Effects of inclusion on the academic achievement and adaptive behaviour of children with intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 56(6), 579-587. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2011.01497.x>

Dolihaľ, P., Horňák, L., Jablonský, T., Klein, V., Kovalčíková, I., Polláková, S., Porubský, Š., Rosinský, R., Strátek, P., Samko, M., Šilonová, V., Vančíková, K., a Zelina, M. (2014): Pedagogický model inkluzívneho vzdelávania v základných školách. In: PRINED – Projekt INkluzívnej EDukácie. Prešov: Metodicko-pedagogické centrum v Prešove, 2014. ISBN 978-80-565-0208-2

European Commision (2024): Social protection & social inclusion. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=750>

FÜLÖP, Istvánné (2009): Útmutató az integrációs és képesség-kibontakoztató felkészítéshez, az IPR bevezetéséhez. http://new.mako.hu/letoltesek/dokumentumok/pepo_IPR_utmutato.pdf

Hornáková, M. (2014): Kroky k inkluzívnej škole. Ružomberok, Slovakia: VERBUM – vydavateľstvo KU. ISBN 978-80-561-0187-2

INCLUSION4SCHOOLS (2024): Inclusion4Schools. School-Community Partnership for Reversing Inequality and Exclusion: Transformative Practices of Segregated Schools. <https://inclusion4schools.eu/> (2024. 06. 03.)

Jannah, I. a Hermanto, H. (2022): Implementation of inclusive education at elementary schools during the COVID-19 pandemic. *Jurnal Prima Edukasia*, 10(2), 171-179. <https://doi.org/10.21831/jpe.v10i2.48884>

Kivirand, T., Leijen, Ä. a Lepp, L. (2022): Enhancing schools' development activities on inclusive education through in-service training course for school teams: a case study. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.824620>

Kocsis, Z., Nagy, M., a Strédl, T. (2023a): Az inkluzív oktatás útjai - egy szlovákiai közösség attitűd elemzése. In T. Strédl & A. Somogyi (Eds.): *Diakónia, szociális intézmények és szolgáltatásai* (pp. 84–96). Komárno, Slovakia: Univerzita J. Selyeho. ISBN 978-80-8122-484-3

Kocsis, Z., Strédl, T., a Nagy, M. (2023b): Inkluzív iskola - projekt: A főleki közösség attitűd formálása. In R. Bodáné-Kendrovics (Ed.), *Hazai és külföldi modellek a projektoktatásban* (p. 44). Budapest, Hungary: Óbudai Egyetem. ISBN 978-963-449-319-8

Kocsis, Z., Strédl, T., a Nagy, M. (2024): Attitűd-vizsgálat az iskolai inklúzió kapcsán egy szlovákiai településen = Attitude survey on school inclusion in one Slovak town. In P. Tóth, D. Hegyesi, A. Benedek, E. Berzsényi, & E. Bükki (Eds.), *I. Imre Sándor Neveléstudományi Konferencia - Oktatás egy változó világban* (pp. 183–187). Budapest, Hungary: Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem. ISBN 978-963-421-945-3

Korbel, D., Lucia, J., Wenzel, C., a Anderson, B. (2011): Collaboration strategies to facilitate successful transition of students with disabilities in a changing higher education environment. *New Directions for Higher Education*, 2011(154), 17-25. <https://doi.org/10.1002/he.430>

Meskhii, B., Ponomareva, S., a Ugnich, E. (2019): E-learning in higher inclusive education: Needs, opportunities and limitations. *International Journal of Educational Management*, 33(3), 424-437. <https://doi.org/10.1108/ijem-09-2018-0282>

Nagy, M. (2021): *Školské - komunitné partnerstvo na zvrátenie nerovnosti a vylúčenia: transformačné postupy segregovaných škôl*. Available at: <https://www.ujs.sk/sk/horizon-2020-call-h2020-sc6-transformations-2018-2019-2020.html>

Nagy, M., Csehiová, A., Puskás, A., Kocsis, Z., Strédl, T. (2024a): Analysis of Inclusiveness in the Mission Statements of Public Universities in Slovakia. In Puskás, A and Nagy, M. (Eds.) *Promoting Tolerance: Encounters of Education, Literature and Culture*. (pp. 137–147). Komárno, Slovakia: Univerzita J. Selyeho. ISBN 978-80-8122-510-9

Nagy, M., Kocsis, Z., Strédl, T., Mészárosné Darvai, S. ZS., & Szenczióvá, I. (2024b): Egy szlovákiai hátrányos helyzetű tanulókat nevelő iskola közösségének környezeti attitűd-vizsgálata. In R. Bodáné-Kendrovics, M. Kovács-Németh, & L. Pálvölgyi (Eds.), *Tudomány és fenntarthatóság* (pp. 103–119). Budapest, Hungary: Óbudai Egyetem. ISBN 978-963-449-348-8

Nagy, M., Puskás, A., Kocsis, Z., Zahatňanská, M., a Poráčová, J. (2023): Learners from socially disadvantaged backgrounds in an inclusive school. In B. Streitmann, M. Nagy, A. Puskás, & A. Neumayerné Streitmann (Eds.), *Innovative ways of teaching English as a foreign language* (pp. 195–208). Komárno, Slovakia: Univerzita J. Selyeho. ISBN 978-80-8122-485-0

Nagy, M., Tóth, P., Strédl, T., Lévai, A., Szarka, L. (2022): Inklúzia sociálne znevýhodnených žiakov na základných školách na Slovensku. DOI 10.36007/4096.2022.215 In: *13th International Conference of J. Selye University: Pedagogical Sections: Conference Proceedings: September 8-9, 2021 Komárno, Slovak Republic*. Komárno: Univerzita J. Selyeho, 2022, s. 215-220. ISBN 978-80-8122-409-6

Opoku-Nkoom, I. a Ackah'-Jnr, F. R. (2023): Investigating inclusive education in primary schools in Ghana: What inclusive cultures, environment, and practices support implementation? *Support for Learning*, 38(1), 17-36. <https://doi.org/10.1111/1467-9604.12435>

Rasmitadila, R., Humaira, M. A. a Rachmadtullah, R. (2022): Student teachers' perceptions of the collaborative relationships between universities and inclusive elementary schools in Indonesia. *F1000Research*, 10, 1289. <https://doi.org/10.12688/f1000research.74999.3>

Tóth-Bakos, A. (2021): Alternatív irányzatok a zenei nevelésben az inklúzió jegyében, avagy, hogyan lehet a zene tényleg mindenkié. In *Parlando* [online]. 2021, no. 6 . ISSN 2063-1979. Available at: https://www.parlando.hu/2021/2021-6/Toth-Bakos_Anita.pdf

Tóth-Bakos, A., a Csehiová, A. (2023): *Zene az inklúzió jegyében. Alternatív zenepedagógiai és zeneterápiás irányzatok a komplex fejlesztés és a befogadó nevelés jegyében. Music in the spirit of inclusion. Alternative music education and music therapy approaches for complex development and inclusive education*. Komárno, Slovakia: Univerzita J. Selyeho. ISBN 978-80-8122-482-9

UNESCO a MES Spain (Ministry of Education and Science Spain)(1994): *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*. Available at: http://www.unesco.org/education/pdf/SALAMA_E.PDF file:///C:/Users/user/Downloads/salamanca-statement-and-framework.pdf